

DE GROENE AMSTERDAMMER

Jonge garde

Sterren en gaten

Once an Alien van Semâ Bekirovic is niet alleen een portret van een vader door zijn dochter, maar ook de verbeelding van trauma's.

Joke de Wolf

21 juni 2023 – verschenen in nr. 25

Semâ Bekirovic, *Once an Alien*, 2023

© Peter Tijhuis

De entree van kunstruimte Rozenstraat in Amsterdam is getransformeerd tot leeshoek, met meerdere boekenkasten en zitmeubels. In de boektitels komt het woord 'tijd' vaker voor dan het woord 'kunst', ze gaan vooral over wetenschap en tijdreizen. Hier en daar staan kleine metalen voorwerpen in de boekenkasten, als opwindspeelgoed, duidelijk zelfgemaakt. Waarvoor ze dienen, wat ze uitbeelden, is onduidelijk. Verderop, op de vloer van de grote zaal, liggen zitzakken. Hier draait de film *Once an Alien* van Semâ Bekirović (1977), de boeken in de entree hebben te maken met dit werk.

Once an Alien begint met geluiden van vogels. We horen geplons, zien een groen heuvellandschap, en dan een glitterpak dat aan de boom is uitgehangen, jasje en broek apart. Op de achtergrond stroomt een rivier. Een oudere man in zwembroek trekt het jasje aan, de glitters bestaan uit grote stukken glimmend materiaal en het jasje is daardoor allesbehalve soepel. Hij is de hoofdpersoon van de film, Mirza Bekirović, en de vader van Semâ. Met een moderne camper trekken ze door het land waar hij is geboren, het huidige Bosnië en Herzegovina.

Dat Mirza dit land al lang geleden heeft verlaten, is meteen duidelijk. Semâ praat meestal Nederlands met haar vader, een taal die haar duidelijk makkelijker afgaat dan hem. In zijn stugge, krakende glitterpak wandelt hij tussen de schapen, en later duikt hij ook op andere plaatsen op in deze outfit.

Once an Alien zou je een roadmovie kunnen noemen. Uitgangspunt is de reis die vader en dochter maken. Imposant natuurschoon en kale parkeerplaatsen wisselen elkaar af, korte gesprekken, soms oppervlakkig, soms filosofisch en persoonlijk. Aanvankelijk lijkt de opzet op die van een reportage. We maken kennis met een man uit de omgeving die vijftig jaar geleden begon met het bouwen van een observatorium, van jongs af aan was hij gefascineerd door astronomie. Ook bij het zien van sterren kijken we naar het verleden, dus die sterren zouden al lang verdwenen kunnen zijn, zo filosofeert hij. Bekirović' camera tast de muren af van de gebouwen, vol gaten die wijzen op veel recentere explosies.

Bekirović studeerde aan de Rietveld Academie en was resident aan de Rijksakademie. In 2005 liet ze voor haar project *Koet* een stel meerkoeten hun nest verlevendigen met voorwerpen die ze hun toestopte – persoonlijke voorwerpen, foto's en plastic slingers. In 2021 legde ze bij het openluchtkunsthuis Into Nature een felgekleurde snoepbal van 2300 kilo in een natuurgebied, om vervolgens te filmen hoe insecten, zon en regen de bal langzaam deden verdwijnen. Haar foto's en korte films gaan vaak over de grens die er bestaat tussen dier en mens, tussen natuur en cultuur, en over de vraag of die grens er überhaupt wel is. Niet eerder maakte ze zo'n lange film als deze, en niet eerder had haar werk zo'n expliciet persoonlijk vertrekpunt.

Mirza: 'Creativiteit maakt ons mensen.' Het was zijn redding, begrijpt de kijker

De 'alien' uit de titel is, zo blijkt al snel, haar vader zelf. Van zijn vierde tot zijn twaalfde had hij geen enkele nationaliteit, zo vertelt hij zijn dochter, hij reisde vanaf 1945 met zijn ouders door Europa. Op zijn elfde maakte hij zijn eerste telescoop, waarmee hij de drie manen van Jupiter kon zien.

Elke dag schrijft hij in zijn dagboek om heden, verleden en toekomst te kunnen verbinden, ook tijdens de reis met zijn dochter. 'We zijn allemaal tijdreizigers', is zijn motto. Het liefst zou hij teruggaan naar het begin van zijn eigen verleden. Naarmate de film vordert, zien we meer dwarsverbanden uit hun levens. Semâ heeft het met haar vader over de uitvindingen die hij vroeger op bestelling voor haar en haar zus maakte, een vliegend tapijt – helaas was het materiaal te duur om het uit te voeren. Hij leerde hun creatief te zijn, dingen te maken. 'Waarom?' vraagt ze. 'Creativiteit maakt ons mensen. Het maakt je scherper.' Het was zijn eigen redding, begrijpt de kijker.

Semâ's camera zoomt in op mieren die zich tegoed doen aan twee plakken watermeloen, op haar vaders ogen terwijl hij in een campingstoel met koptelefoon op zit te mediteren, en op zijn handen terwijl hij zijn ruimtepak repareert met stukjes oude *Swiebertje*-cd's.

Once an Alien is niet alleen een ontroerend portret van een vader door zijn dochter, de film verbeeldt ook heel subtiel de zwaarte die trauma's op een mensenleven kunnen hebben. En hoe creativiteit en verbeelding hier een uitweg bieden.

De zitmeubels bij de entree, ontworpen door Arthur Jules (1990), blijken te zijn geïnspireerd op de meubels uit de camper waarmee de reis in de film is gemaakt. En de metalen frutsels in de boekenkasten vallen nu ook op hun plaats, dat zijn de uitvindingen van Mirza Bekirović. Details wilde hij er niet over vrijgeven. Misschien brengt hij ze nog op de markt. Ooit.

Once an Alien is t/m 29 juli te zien in kunstruimte Rozenstraat in Amsterdam. De film begint tijdens openingstijden om 13.30, 15.00 en 16.30 uur

Uit: *De Groene Amsterdammer* van 21 juni 2023
www.groene.nl/2023/25